

ASPEKTI ENERGETSKE UNIJE

Michalis Mathioulakis (ed.), *Aspects of the Energy Union: Application and Effects of European Energy Policies in SE Europe and Eastern Mediterranean*, Palgrave MacMillan, Cham, 2021, p. 374.

Zbornik radova *Aspekti Energetske unije: primena i efekti evropskih energetske politike u Jugoistočnoj Evropi i Istočnom Mediteranu* rezultat je dugogodišnjeg okupljanja i rada članova Grčkog energetskeg foruma kao nezavisne *think-tank* organizacije koja u središte svog interesovanja postavlja Energetsku uniju kao ključnu bazu sadašnjih i budućih evropskih energetske politike. Ocenjena od strane tadašnjeg potpredsednika Evropske komisije, Maroša Šefčoviča, kao najambiciozniji evropski energetske projekat još od stvaranja Zajednice za ugalj i čelik sredinom XX veka, Energetska unija jedno je od najaktuelnijih pitanja kada je reč o savremenoj evropskoj energetske politici. Prema rečima urednika, primenjene evropske energetske politike danas se suočavaju sa brojnim (energetskim) izazovima, počev od geopolitičkih preko regulatornih i klimatskih do tehnoloških. Shodno tome, autori radova sadržanih u ovoj publikaciji nastoje da odgovore na nekoliko ključnih pitanja u vezi sa ovim evropskim energetskim planom. Zbornik okuplja istraživače i članove Grčkog energetskeg foruma koji se na naučnoj i profesionalnoj osnovi bave Energetskom unijom, te tako analiziraju primenu njenih postojećih politika i efekte takve primene.¹

Istraživački fokus autora, u prostornom smislu, usmeren je na dva energetske najosetljivija evropska regiona – Jugoistočnu Evropu i Istočni Mediteran. Na taj način je naglašen regionalni element karakterističan za savremene evropske energetske politike i izazove sa kojima se njihova primena danas suočava. Publikacija broji nekoliko radova kojima se preispituje praktična primena evropskih energetske politika, njihovo trenutno stanje i pravci njihovog budućeg razvoja i primene. Tematski zbornik je podeljen na četiri dela i ima ukupno petnaest naučnih radova.

Bezbednosni i geopolitički aspekti Energetske unije i veza između energetske i nacionalne bezbednosti istraživačka je okosnica prve tematske celine. U prvom članku ove celine autor preispituje učinkovitost Energetske unije u političkom i

¹ Michalis Mathioulakis (ed.), *Aspects of the Energy Union: Application and Effects of European Energy Policies in SE Europe and Eastern Mediterranean*, Palgrave MacMillan, Cham, 2021, pp. 8-9.

ekonomskom smislu, odnosno, nastoji da odgovori na pitanje da li je ostvaren bilo kakav napredak u realizaciji ciljeva energetske bezbednosti u EU od uvođenja ovog plana 2015. godine. Narednim člankom analiziran je bezbednosno-politički kontekst Istočnog Mediterana, sa akcentom na diverzifikaciji ruta snabdevanja kao jednim od vitalnih ciljeva Energetske unije. Analiza je prvenstveno usmerena na posledice rata u Libiji, prisutnost nekoliko međunarodnih aktera u ovom regionu, kao i njegove potencijale u kontekstu snabdevanja Evrope prirodnim gasom. Treći po redu članak u središte istraživačkog interesovanja postavlja fundamentalnu vezu između energetske i nacionalne bezbednosti. Ispitujući svojevrstu konekciju između političkog realizma, teorije sekuritizacije i energetske bezbednosti, autor ovog članka uspostavlja okvir koji energetske infrastrukturu podiže na nivo strateške vrednosti za jednu nacionalnu državu.

Drugom tematskom celinom zbornika preispituju se regionalni i regulatorni aspekti Energetske unije, pri čemu je posebna pažnja posvećena Jugoistočnoj Evropi i Balkanu. Tako je pitanje energetskog rasta i održivosti šest zapadnobalkanskih država glavni predmet tematizacije četvrtog članka u ovoj publikaciji. Egzistencija ovih zemalja unutar Energetske zajednice i energetski izazovi sa kojima se one suočavaju dodatno su naglašeni potrebom za institucionalnom reformom same Energetske zajednice i neophodnošću za uvođenjem novih regulatornih okvira. Autor narednog članka istražuje stepen integracije energetskih tržišta između država članica i ostatka Evrope. Dodatno, dalje se ispituje da li su i u kojoj meri energetska tržišta država nečlanica uopšte osposobljena da se usklade sa evropskim *acquis communautaire* u domenu energetske bezbednosti. U sedmom članku ovog zbornika, autorka se bavi investicionim ambijentom balkanskih zemalja u pogledu njihove integracije u evropsko energetske tržište i identifikuje ključne rizike tog procesa. Analiza je postavljena dvosmerno – pored problematizacije opredeljenosti zapadnobalkanskih država da slede energetske i klimatske korake EU, ispituje i ulogu same Energetske zajednice i njenu učinkovitost u promovisanju ekološke održivosti u energetskim sektorima ovih zemalja. U poslednjem po redu članku ove tematske celine, autori analiziraju posredničku ulogu Energetske povelje u usklađivanju energetske bezbednosti zemalja Jugoistočne Evrope sa ciljevima Energetske unije. Autori zaključuju kako širi kontekst Energetske povelje i njene odredbe mogu odigrati ključnu ulogu u poboljšanju sveukupne energetske bezbednosti JIE i osigurati sigurniju energetske tranziciju u ovom delu Evrope.

Dominantno aplikativnog karaktera treća tematska celina zbornika fokusirana je na tranzicione aspekte Energetske unije, odnosno, njenu usmerenost ka zelenoj energiji i obnovljivim izvorima energije, kao i cirkularnoj ekonomiji. Tako se, devetim po redu člankom, ispituju potencijali tečnog prirodnog gasa u brodskoj industriji i identifikuju ključni dražveri u pogledu njegovih ekoloških performansi za prelazak na ovu vrstu energenta. Obnovljivi izvori energije predmet su analize i desetog članka gde autor ispituje njihovu ulogu u dostizanju klimatske neutralnosti u EU do 2050. godine. Ispitujući budućnost postojeće gasne infrastrukture, date su

i neke predikcije u vezi sa redefinisanjem njene uloge u smanjenju budućih troškova procesa energetske tranzicije. Narednim radom, autori u središte istraživačkog interesovanja smeštaju temu buduće transformacije energetskih tržišta, odnosno, društvene i tehnološke faktore koji trasiraju energetske tranzicije ka dekarbonizaciji ekonomije. Autor narednog članka, u sličnom maniru, ističe neophodnost elektrifikacije većine ekonomskih sektora, bazirane na obnovljivim izvorima energije. Autor je stava da je upravo to najbolji način da Evropa postane karbonski neutralna do 2050. i ispuni neke od ključnih ciljeva Pariskog klimatskog sporazuma. Poslednjim člankom treće tematske celine raspravlja se o razvoju, trendovima i budućim izazovima tehnologije vetra u Evropi.

Četvrta, i ujedno poslednja, tematska celina publikacije *Aspekti Energetske unije: primena i efekti evropskih energetskih politika u Jugoistočnoj Evropi i Istočnom Mediteranu* tematizuje specifične, tehničke aspekte Energetske unije. Ova celina, naime, prednost daje energetske analitici. Načini na koji digitalna transformacija i pametno merenje podržano kvalitetom podataka postavljaju krajnjeg korisnika u središte savremenog evropskog energetskog sistema centralna su tema četrnaestog rada u zborniku. Zaključujući članak autor vrši kategorizaciju poslovnih modela zasnovanih na podacima koji energetskim kompanijama omogućavaju da razviju usluge i proizvode u cilju što većeg angažovanja krajnjeg korisnika. Autor petnaestog, poslednjeg rada u zborniku, rezimira evropske strategije energetske efikasnosti i identifikuje prednosti adekvatnog održavanja sistema u cilju njenog poboljšanja. U zaključnim razmatranjima akcenat je na primeni strategija koje smanjuju potrošnju energije i dovode do sveukupne energetske efikasnosti.

Dajući jedan sveobuhvatan uvid u ključne izazove sa kojima se suočavaju evropske energetske politike u kontekstu Energetske unije, ova publikacija doprinosi postojećem korpusu znanja o evropskoj energetske bezbednosti. Radovima se analizira multidisciplinarni karakter energetskih pitanja, te tako publikacija približava čitaocu ovu temu i omogućava razumevanje različitih aspekata ovog energetskog okvira. Tematski postavljeno tako da od geopolitičkih i regulatornih, preko klimatskih i tranzicionih aspekata, do obnovljivih izvora i novih tehnologija ovaj zbornik radova predstavlja jedan pragmatičan pogled na efikasnost Energetske unije, kao jednog od najznačajnijih evropskih energetskih projekata današnjice.

LITERATURA

Mathioulakis, Michalis (ed.), *Aspects of the Energy Union: Application and Effects of European Energy Policies in SE Europe and Eastern Mediterranean*, Palgrave MacMillan, Cham, 2021.

Nevena ŠEKARIĆ